

WASHINGTON ÉLETE

IRTA

AMBROZOVICSNÉ-MESZLÉNYI ILONA

BUDAPEST

**SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
ANDRÁSSY-UT 10.**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5433-21-4 (online)
MEK-12560

TARTALOM

WASHINGTON, MINT GYERMEK.

WASHINGTON, MINT IFJU.

WASHINGTON FÉRFIKORA.

WASHINGTON PÁLYÁJA VÉGÉN.

WASHINGTON, MINT GYERMEK.

Febr. 22-ike van. Csípős téli szél zörgeti a csupasz fák gallyait, s a háztetőkről rojtként alácsüngő jégcsapok csak elvétve ejtenek egy-egy nagy könnycseppet a földre, midőn a felhők mögül előbukkanó nap emlékezteti őket mulandóságukra - s aztán csakhamar ismét visszatérnek fagyos nyugalomukba. A madárcák feltorzolt tollal gubbaszkodnak a fákon, s minden hidegről, fagyról, szenvedésről szól. Csak az emberek arczán ülő mosoly áll ellentétben a nagy panaszszal, mint derű a borúval, fény az árnynyal.

A fagyos szellő a zászlóknak ezreit lengeti országszerte. A városok utczáin harsogó zenével vonúl végig a katonaság, míg a „Hail Columbia” szeretve ismert hangjait lelkes „hurrah” kiáltások szakítják meg. Város és falu, palota és kunyhó mind ünnepies szint öltének, mert hisz ott messze a tengeren túl, hova most kissé magunkkal óhajtanók csábítani az olvasót, örömnepet ül egy boldog hazának nagy és boldog népe. Boldog - mert szabad! - és szabad, mert Washingtonja volt, kinek születése-napját ünneplik ma.

S hogyan volna ez örömnep reá nézve? Hisz a bölcsőben, melynek oldala mellé varázsolják e nap emlékei, kis óriás nyugodott, kinek hatalmas karja kiemelendő volt őt a pusztá tengés homályából, hogy egy más nép által eddig el nem ért magaslatra helyezze. Nélküle még a gyarmatok jogaitól is megfosztott gyarmat volt; általa független, önálló, magasra törő nemzeté lőn, mely világító toronyként sugárzik a föld elnyomott, szenvedő népei felé, vigaszt és reményt nyújtva még akkor is, midőn hányt-vetett sajkájuk immár süllyedni látszik.

De mi nem Washingtonról, a rendithetetlen szabadsághősről, az ügyes hadvezérről, vagy a bölcs államférfiúról óhajtunk itt szólni. Sokat írtak már róla e szerepeiben, és alig van tán olvasóink közt egy is, ki a sokból valamit ne olvasott volna. De voltak más, szelidebb szerepek, melyekben ő szintén *nagy* volt. Forduljunk tehát kissé el a csata zajától s a tanácskozó terem izgalmaiktól, és lássuk őt az otthon szent hajlékában, hol mint gyermek, mint ifjú, - később mint családfő, házigazda, barát, stb. épen úgy bámulatba ejti a szemlélőt, mint midőn az indiánok nyilzáporával látja szembeszállani, vagy a Delaware zajló jégtorlaszain keresztül törni seregével. Mert hisz nem csak az a hős, ki a külellenséget legyőzni képes, hanem az is, ki az önmagával folytatott harcban diadalmaskodik. Az ily ember bizonyára ritkán fog az élet küzdőterén csatát veszteni. És ilyen volt Washington.

De menjünk már most vissza másfél századdal és látogassunk el kissé a messze Potomac tájára, Virginia államban, hol egy magányosan álló, ódon, csaknem rozzant házban 1732. febr. 22-én egy boldog kis család csoportosúl a bölcső körül, melyben alig hogy elhelyezték annak épen érkezett ötödik tagját. E kis család feje Augustin Washington, ki habár földbirtokos és számos rabszolgának tulajdonosa, csendes visszavonultságban él családjával, csupán annak körében és a természetben lelve boldogságát. Oldala mellett áll első nejétől származott két fia, - a 14 éves Lawrence és a 12 éves Augustin, - kik az örömnep és kíváncsiságnak bizonyos vegyülékével arcukon, szemlélik a kis jövevényt; míg egy kis távolságról hófehér függöny könnyed redői közül mosolyog feléjük a boldog édes anya, a szépségéről és férfiaságig erős jelleméről egyaránt ismert *Mary Ball Washington*, ki a mennyországot látja maga előtt felnyílni első szülöttének, a kis *George*-nak nagy sötétkék szemében.

Megható családi jelenet, egyéb semmi. De mi is lehetne más? Hiszen nem fejedelmi gyermek ez, kinek születését ágyúdörgés adja a dobogó szívvel várakozó nemzet tudtára. De még az első fiú sem, a miért is születése még mint családi esemény sem bir fontossággal. Zajtalanul tűnik fel e dicső csillag, kezdetben alig vonva magára figyelmet, és nem is sejtette, hogy

eljövend az idő, mikor minden szem bámulattal fog feléje irányulni. Mert hiszen a jövő a Teremtő titka; ki hatolhatna tehát előre be abba?

George Washington pusztán született. Atyja birtoka gyönyörű vidéken feküdt, a Potomac és Rappahannock folyók közt, messze a nagyvárosok zajától, és mindazon mesterkélt örömeitől, melyekkel azoknak rideg falak közé szorított lakói életüket tűrhetővé, vagy épen édessé tenni igyekeznek. Atyja a természetnek imádója, s e mellett igen vallásos ember volt. Gyermekeivel sokat foglalkozott, korán igyekezve lelkükbe csepegtetni azt az előszeretettel a természet iránt, mely saját lényét annyira eltölté; és gondolataikat a természet csodáiról mindenkor annak alkotójára vezetve fel, kit mint szerető Atyát és legfőbb jótevőjüket ismertetett meg velük. És e vallásos érzelmekkel kapcsolatban a legszigorúbb kötelességérzetet igyekezett beléjük önteni Isten és embertársaik iránt. Mind ezek az oktatások a minden nemes indulatra fogékony kis George szívében oly mély gyökeret vertek, hogy egész életére kihatottak és midőn a gondos atya, kitől azokat nyerte, már rég a sirban porladt, képessé tették őt a legnehezebb kötelességek teljesítésére és a legnemesebb, legönfeláldozóbb cselekedetekre.

A gyermek Washington otthonja és minden, mi emberi mű volt körülötte, a lehető legegyszerűbb volt. Ezáltal, habár gyermekkorán igen boldogan folyt le, igényei szerények és könnyen kielégíthetők voltak. A kert és rét virága, az árnyas erdő zöld lombjai, csörgedező patak, madárdal s a szabad természet minden bájai gyönyörrel töltötték el lelkét; úgy, hogy még későbbi években is, mikor a sors keze babérokkal borította el s százezrek csaknem imáadásig terjedő hódolattal borúltak lábához, csak akkor érezte magát igazán boldognak, ha küzdelmeinek és dicsőségének színhelyét oda hagyva, kissé visszavonúlhatott otthonjába, hol „farmer” zubbonyt és széles karimájú kalapot öltve magára, zavartalanul barangolhatott be erdőt, rétet, feledve mindent, a mi emberi, és teljesen átengedve magát a természet dicső művei üdítő és lélekemelő hatásának.

George Washington nem tartozott ama csodagyermek közé, kik briliáns észbeli tulajdonságaikkal bámulatra ragadják környezetüket és gyakran sokkal többet ígérnek, mint a mennyi később megvalósul náluk. Természetes tehetségei körülbelül a rendes színvonalon állottak. Hogy az iskolában mindig kitűnő volt, ez nagy részben rendkívüli szorgalmának tulajdonítható. Iskolai dolgozatai, melyeket ereklyeként őriznek a nemzeti levéltárban, Washingtonban, rendkívüli figyelemmel vannak kiállítva. Az írás ezekben kezdettől végig egyaránt szép; és a címek mindenhol kalligraficze vannak írva. Ugyanaz a pontosság, szorgalom és kitartás, mely minden sorából kitűnik, jellemezte tanulmányait általában.

De habár kötelessége teljesítése mindenkor az első volt előtte, szabad óráiban a szilajságig élénk és vidám volt. Testben rendkívül izmos és kifejllett lévén, saját erejének érzetében nagy kedvelője volt mindennemű testgyakorlatnak. Társait az egész környékről összegyűjtötte versenyfutásra, ugrásra, hajigálásra, birkózásra, mászásra stb., melyekben leggyakrabban ő volt a győztes. De egyik legkedvesebb mulatsága a háborúsi játék volt. Ekkor kukoricza szárral fegyverezve fel társait, két csapatra osztotta őket, melyek közül az „angolt” a francziával szemben mindig ő vezérelte. A hadvezér egész hevével vezette seregét a harcra. E hajlamai igen kedvelté tették őt társai közt, míg rendkívüli igazságérzete és akaratereje határtalan tiszteletet parancsoltak iránta. Ha apró peres ügyekben kiegyezni nem tudtak, őt hívták bírónak és higgadt, részrehajlatlan ítéletében többnyire egyhangúlag megnyugodtak.

De a gyermek Washington erkölcsi tulajdonságai nem csupán játszótársai szemében, de valóságban is magasan a rendes színvonal fölé emelték őt s benne a nagyság csiráját igen könnyen sejtették. Első sorban helyezhetjük e lelki tulajdonságok közt azt, mely a köznapi gyermekeknél legritkább, s ez a föltétlen engedelmesség szülői és tanítói iránt. A heves, indulatos, csintalan gyermek atyjának vagy anyjának intésére egy pillanat alatt csendessé és szeliddé

lőn. Az, a ki hivatva volt később százezereknek parancsolni, pillanatnyi habozás nélkül meghajolt azok előtt, kik neki joggal parancsolhattak.

Továbbá kitűnt ő a közönséges gyermekek sorából lelki bátorságával. Távol attól, hogy a tényeket valaha hazugsággal palástolta volna, ha valamely csínyt követett el, különösen olyant, melynek gyanúja könnyen másra hármozhatott volna, maga sietett hibáját bevallani és magát a megérdemelt feddésnek vagy büntetésnek alávetni.

Ez, úgy, mint rendkívüli önuralma és kötelességérzete, bizonyára nagy részben atyja nevelési rendszerének kifolyása volt. De a bölcs kéz, mely őt oly korán az erény ösvényére vezette, nem soká szolgálhatott neki támaszul. 1745. április 12-én, - midőn tehát alig töltötte be 13-dik évét, hirtelen elvesztette édes atyját és továbbra csak drága örökségként őrizhette emlékeztében a bölcs oktatásokat, melyek életét oly kiszámíthatatlan mértékben befolyásolták.

Augustin Washington végrendeletileg nejét jelölte ki gyermekei egyedüli gondnokául, teljes hatalommal ruházva fel őt azoknak nevelése és vagyona felett. S a hű élettárs, ki átértette s átérezte férje szándékát s ki úgy akaraterejénél és jellemszilárdságánál, mint gyermekei iránt táplált határtalan szereteténél fogva teljesen hivatva volt szent feladatának teljesítésére, ezt csakugyan élete legfőbb céljául tűzte is ki. A családi vagyont gondos kezelésével gyarapította, és öt kiskorú gyermekét egész lelkével törekedett azon az úton tovább vezetni, a melyen édes atyjuk megindította őket.

S ez Georgeról nem volt nehéz feladat, mert ő még gyermek-kézzel kijelölte magának az utat minden jó, nemes és magasztos felé, melyen szilárdan, tántoríthatatlanul megmaradt ifjúságán, férfikorán és öregségén keresztül, mind a sírig. Ennek az útnak a körvonalait egy 30 lapból álló kéziratban találjuk fel, melyben a már-már férfiasodni kezdő, de még is gyermekded vonások, úgy mint a hátapon található dátum egyaránt bizonyítják, hogy az szerzőjének 13 éves korából származott. Ennek az érdekes kis füzetnek a címe „Rules of behaviour in company, and conversation.” (Szabályok a társaságban és társalgás-közben való magaviseletre.) E szabályoknak, melyeket részben saját lelkéből merített, részben különféle forrásokból összegyűjtött, értéke igen különböző. Kiterjednek azok számbavehetetlen csekélysegekről a legnehezebb és legfontosabb teendőkre; de mind egyaránt végtelenül finom lelkületre és tiszta erkölcsre mutatnak.

Térszűke nem engedi, hogy ezekből e helyen terjedelmesebb kivonatot közöljünk, de szolgáljanak példakul legalább a következők:

„Minden cselekedet, társaságban, a jelenlevők iránt való tisztelet némi jelét viselje magán.”

„Mások jelenlétében ne dúdolj magadban, se ne dobolj ujjaddal vagy lábaddal.” stb.

„Ne légy hizelgő, se ne űzz tréfát olyannal, ki azt nem szereti.”

„Ne mutass örömet más szerencsétlenségén, habár az ellenséged volt is.”

„Ha valaki minden lehetőt megtett, ne kárhoztasd őt, ha nem is aratott sikert.”

„Fogadj minden intést hálásan, bárhol és bármely időben adassék is az; csak ha ártatlan vagy, keress alkalmat arról meggyőzni azt, kitől az intést nyerted.”

„A miben mást megfeddesz, lásd, hogy magad feddhetlen légy, mert a példa becsesebb, mint az oktatás.”

„Ne beszélj igen nehéz kérdésekről vagy tárgyakról a tudatlanoknak.”

„Ne beszélj siralmas dolgokról, ott, hol vígság van; vagy az asztalnál; ne emlegess ott fájdalmas tárgyakat, milyen a halál, sebek stb. és ha mások előhoznak ilyeneket, igyekezzél a beszélgetést más tárgyra fordítani.”

„Tolakodó ne légy, de igenis előzékeny és udvarias; az első köszönteni, mást meghallgatni és neki felelni; és ne merülj gondolatokba olyankor, mikor beszélgetned kellene.”

„Ne vállalkozzál olyasmire, mit teljesíteni képtelen vagy, de lásd, hogy ígéreteidet meg is tarthasd.”

„Mulatságaid legyenek férfiasak, de ne vétkesek.”

„Törekedjél kebledben fenntartani azt a kis égi szikrát, melynek neve lelkiismeret.”

És ha meggondoljuk, hogy ezeket, és számtalan más ilyen szabályt egy *gyermek* szabta maga elé, és követte önként oly korban, mikor más gyermekek még a közönséges illedelem határai közé is csak erőszakkal szoríthatók, méltán bámulattal tapadhat rája tekintetünk, és már-már sejthetjük a gyermekben Washington, a nagyot, - a dicsőt.

WASHINGTON, MINT IFJU.

Az előnyök, melyeket Amerika Washington fiatal éveiben nevelés tekintetében nyújtott, igen csekélyek voltak. Azért a vagyonosabb családok fiaikat többnyire Angliába küldték nevelésbe. Így történt Washington idősb testvéreivel, Lawrence-el és Augustinnal is; de atyjuk hirtelen halála nagy változást idézett elő a család anyagi viszonyaiban, úgy hogy Georgenál és fiatalabb testvéreinél szó sem lehetett többé arról, hogy olyan előnyökben részesüljenek, mint bátyjaik. Georgeot tehát Bridge's Creekre küldte édes anyja, bátyjához, Augustinhoz, további iskoláztatás végett. Ő azonban az ott kínálkozó előnyöket is csakhamar kihasználta, s ekkor legidősb testvére, Lawrence kieszközlte, hogy mint hadapród felvétessék egy ép indulófélben levő hadihajóra.

A kilátás, hogy a katonai élettel s egyszersmind a tenger borzalmas szépségeivel megismerkedhetik, a boldogság tetőpontja volt a bátorlelkű fiú szemében, s ezer örömmel tette előkészületeit tervezett útjára. De édes anyja nem tudott kibékülni azzal a gondolattal, hogy szeretett gyermeke - első szülötte - oly korán elszakadjon tőle, s ily veszedelmes pályára lépjen. A fiú utolsó perczig remélte, hogy édes anyja meg fogja változtatni nézetét, s végre is áldását fogja adni pályájára. De midőn már podgyásza is a hajón volt, s ő anyjától búcsúzni akart, az még mindig megtagadta beleegyezését tervébe. Látva ezt, az engedelmes fiú egy pillanatig küzdött magával, aztán eltávozott, felmentését kieszközlte, és otthon maradt.

Washington anyjának ez alkalommal tanúsított magatartása annyira nem volt összhangzásban ismert erős jellemével és önzetlen anyai szeretetével, hogy mindenki megütközött rajta. Ki is hitte volna, hogy a különben erős lelkű asszonynak ebben az egyetlen esetben nyilvánuló gyengesége világeseményeknek ad fordulatot.

George Washington nem soká töprenkedett szép álmainak rombadöltén, hanem fontolóra vette, hogy mármost mily pályára lépjen és csakhamar választott is.

Amerikában ugyanis az ő idejében igen előnyös foglalatosság volt a földmérőké. Először, mert a sűrű telepedések következtében nagy szükség volt rájuk; másodsor pedig, mert a hivatásukkal járó foglalkozás gyakran alkalmat nyújtott nekik még paragon heverő, de szép jövővel bíró földeket potom-áron összevásárolni. Ezenfelül az is vonzotta Georgeot erre a pályára, hogy a földmérőnek minden foglalatossága a szabad természetben van, s gyakran ismeretlen tájakra hívja őt, hol a nyert anyagi előnyökön kívül, érdekes tapasztalatokban is gazdagodhatik. Elhatározta tehát, hogy földmérő lesz, és haladéktalanul visszatért Bridge's Creekre, hol két éven át ernyedetlen szorgalommal folytatta a hivatásához szükséges tanulmányokat.

De e két év nemcsak a leendő földmérő kiképzetésének korszaka volt nála. Más szerepre is készült ő ezalatt, öntudatlanul, mintegy Isten kezétől vezetve, mert a körülmények és befolyások, melyek közé most sodorta az élet, oly módon hatottak lelkületére, hajlamaira, szokásaira, hogy egész lényét ép arra idomították, a minek a reá várakozó dicső jövőben lennie kellett.

Lawrence Washington, midőn befejezte tanulmányait Angliában, a hadseregbe lépett; és miután Vernon tengernagy alatt egy a francziák ellen folytatott hadjáratban is résztvett, kapitányi ranggal hazatért és nőül véve a Washington-család egy igen gazdag szomszédjának, William Fairfaxnak leányát, Amerikában telepedett le. Atyja halála után ő és Augustin átvették örökségüket, a családi birtok Bridge's Creekre eső része Augustinnak, az ezzel szomszédos Fairfax County-ban levő rész pedig Lawrence-nak jutott osztályrészül. Lawrence csakhamar szép úri lakot rendezett be magának birtokán, melyet egykori parancsnoka tiszteletére Mount

Vernonnak nevezett el s melynek vendégszeretét az ország legelőkelőbbjei vették folyton igénybe.

Lawrence rajongásig szerette öccsét, Georgeot, és az általa Bridge's Creeken töltött évek alatt igen gyakran elvitte őt magához, Mount Vernonra, vagy apósához, annak Belvoir nevű birtokára, hol ép oly előkelő társaságban forgott mint nála. A Fairfax-család tagjai, úgy mint azok vendégei, csakhamar rendkívül megkedvelték a szép, delitermetű és nyíltszívű ifjút, ki rövid időn magáévá tette a körükben divó előkelő, finom modort, melyet édes anyja egyszerű házából jöve nélkülözött, de finom lelkületénél fogva igen hamar elsajátított. George Washington már mint serdülő ifjú díszére vált minden társaságnak; és különösen katonai körökben rendkívüli népszerűségnek örvendett. Minden katona, vagy katonaviselt ember milyenek voltak maga Lawrence és annak apósa William Fairfax, ennek nagybátyja Lord Fairfax stb., a ki csak megismerkedett vele, mindjárt a maga pályájára óhajtotta volna hódítani s a Fairfax-család két fennebb említett tagja mindent el is követett ennek elérésére. Ezek úgy mint Lawrencenek egy Muse nevű volt adjutánsa katonai könyveket kölcsönöztek neki s nagy hévvel adták neki elő háborúban szerzett tapasztalataikat s érdekesnél érdekesebb kalandjaikat; mignem az ifjú égett a vágytól, hogy nyomdokaikat követhesse s erős karját valamely szent ügy védelmére fölemelhesse.

De ennek ideje nem érkezett még el s így, mikor befejezte földmérői tanulmányait, rögtön azoknak gyakorlati érvényesítéséhez fogott. Első megbízatását Lord Fairfaxtól kapta, kinek rendkívül magas véleménynyel kellett lennie a 16 éves ifjú felől, hogy az Alleghany-hegység közt fekvő birtokainak átkutatását és felmérését reá bízta.

Az Alleghany-hegység közt akkortájt még alig tartózkodott fehér ember; s az ott élő indiánok teljesen vadak és igen kegyetlenek voltak. Kényelmes vagy biztos tartózkodási helyről szó sem volt, s az erdő vadja, vagy egy-egy helyenként találkozó folyó avagy hegyi tavacska halainak kivételével élelmiszerek sem voltak találhatók. De Washington mindezekről nem rettent vissza, hanem 1748. márczius havában útnak indult Lawrence sógorának, az ifju William Fairfaxnak és még néhány kísérőnek társaságában. A munkás, de egyszersmind kalandos élet, mely most nyílt előtte, kisebb megszakításokkal három éven át tartott. Ez idő alatt rendes naplót vezetett, melynek kiemelkedő pontjai alig vannak, de melyből láthatjuk, hogy e három év veszedelmeivel, nélkülözéseivel s végtelenül terhes munkájával ismét iskola volt a leendő szabadság-hős és hadvezér számára. Ebből az időből, mint ritka eseményt említi azt, ha fedél alatt alhatott, vagy rendes meleg ételt ehetett. Többnyire szalmán vagy medvebőrön fekve töltötte éjjeleit s a magával hordott száraz élelmiszerekkel táplálkozott. De mindeme nélkülözések daczára teendőit a legnagyobb szorgalommal és pontossággal végezte. Mérési jegyzetei terjedelmesek s az ezekben foglalt ábrák mind oly tisztán és szépen vannak kidolgozva, mintha otthonja kényelmében íróasztalánál készítette volna.

Midőn időnként odahagyta működési terét, hogy a sok viszontagság következtében megtámadt egészségét helyreállítsa, s egyszersmind jelentést tegyen megbízójának munkája haladásáról, Lord Fairfaxot mindinkább áthatotta annak érzete, hogy nem köznapi emberrel van dolga; s a pártfogóból csakhamar bámuló lőn. Így történt ez más nagy birtokosoknál is, kik hírét véve az ifjú működésének, hasonló ügyeikkel szintén őt bízták meg. S mielőtt még férfikort ért volna Washington, egyre több megbízást kapott, mint a mennyit egészsége és ideje teljesítenie engedett s későbbi gazdagságának alapja sikeresen le volt téve.

Ámde ama vadonban vezetett napló egyik-másik lapján egyebekre is bukkanhatni, mint a folytonos munka és viszontagságok egykedvűleg leírt krónikájára. Akadnak ott éktelen rímekből álló verstöredékek is, melyekből az tűnik ki, hogy Washington, kit a vad indiánok nyilai barangolásaiban utól nem értek, az a hamis kis szárnyas istenke, kinek nyilai az indiánokéinál biztosabban találnak, egyszer-másszor szíven sebezte ép úgy, mint más halandót. Szálltak

akkor lelkéből mély sóhajok s a fülemüle panaszánál szivrehatóbb panaszok a messze távolba. De a sóhajok és kesergések nála csak rövid ideig tartottak, mert a szokatlan teher, mely ifjú vállait oly korán nyomta, csakhamar kiszorított gondolataiból minden tárgyat, kivéve komoly foglalatosságait. 17 -18 éves kora után igen sokáig nem találni többé nyomát nála semmi efféle bajnak. De azért ő a női társaságnak rendkívüli kedvelője volt egész életén át s köte-tekre mennének a levelezések, melyeket oly nőkkel folytatott, kik iránt a barátságnál egyebet nem érezhetett. Folytatta pedig e levelezéseket életének minden korszakában, mintegy üdülést keresve ezekben a közszolgálat nyomasztó terhei közt.

És a hidegvér és nyugodt bátorság, mely őt az ágyú tüzeiben sem hagyta el, jellemezte már az ifjú földmérőt, ki az Alleghany-hegység vadonjának ezernyi veszedelme közt, nyugodtan folytatta békés foglalatosságát három éven át. Ő azt hitte, hogy ezalatt a világ feledte őt, s hazatérve szinte idegennek fog tetszeni. De tévedett. Mert lelki tulajdonai máris oly feltűnést keltettek, hogy a viszontagságos három év leteltével csaknem rögtön kinevezték őt Lawrence bátyja helyébe a négy főhadsegéd egyikének Virginia állam részére. Ez állás őrnagyi ranggal volt egybekötve s célja az volt, hogy az illetők gyűjtsenek, gyakoroljanak és vezéreljenek csapatokat az állam határvonalain egyre garázdálkodó indiánok s az annak területét lassan elhódítani akaró francziák ellen.

Őrnagyi rangot ruházni egy 19 éves fiúra! Ez oly hallatlan dolog volt, hogy eleinte sokaknál visszatetszést keltett. De az „infant Major” (gyermek-őrnagy) csakhamar megmutatta, hogy noha kora ifjú, de képességben és bátorságban a legidősebbekkel is megmérkőzhetik. Midőn valamivel később ennél sokkal nehezebb és veszedelmesebb feladatok teljesítéséről volt szó, nem volt többé vélemény-külömbőség az iránt, hogy kié legyen a legnehezebb szerep. Ez kivétel nélkül mindig Washingtonnak, a „gyermek-őrnagynak” jutott.

Washington 20 éves korában sulyos családi csapás érte. Bátyja, Lawrence, ki nemcsak a legszeretőbb testvér, de úgyszólván második atyja volt, sorvadásban elhalt. Rövid idővel halála előtt az orvosok a nyugot-indiai szigetekre küldték őt üdülés végett s kísérője, vigasztalója és ápolója az öt heti tengeri úton George volt. Utóbbi, miután bátyját orvosi felügyelet alatt kényelmesen elhelyezte kötelességei haza hívták s a két szerető testvér nem látta többé egymást. Az elhunynak végrendelete kezdettől végig George iránt való határtalan szeretetéről tanuskodik. Őt bízta meg ügyei vezetésével s reá ruházta a gondnokságot fiatal neje s egyetlen leánykája felett.

George egész odaadással fogott a szomorú tisztteljesítéséhez; de szolgálatára nem soká volt szükség, mert a gyermek, ki születésétől fogva beteges volt, meghalt; az özvegy férjhez ment; Mount Vernon pedig szintén a Lawrence végrendelete értelmében George tulajdona lett. Ő nemsokára oda is költözött, s ezentúl e helyhez fűződött legnagyobb része a Washington névhez csatolt emlékeknek.

Washington életének ama korszakánál, mely e fordulónál kezdődik, megakad az oly író, ki neki csupán magánéletével és jellemével óhajt foglalkozni, mert ha akár szép otthonja kényelmében, akár anyjának szerény, de kedves hajlékában, akár pedig ott keresné őt, hol más korabeli ifjak élnek, hasztalan lenne fáradsága. Ama viharos időkben, midőn Amerika két európai nagyhatalomnak egymásközt s mindkettőnek a vad indiánok ellen folytatott küzdelmének harcztere volt, ő nem talált enyhét bánatára a magánélet visszavonultságában. Bátor lelke mindig odavágyódott, hol a küzdőket támogatni és bátorítani, a gyengéket pedig védelmezni kellett.

Ép ez időtájban a zavarok Amerikában kiváltképen pedig az Ohio folyó mentében nőttön-nőttek; úgy hogy szükségessé vált az indiánok vezérével alkudozásokat megkísérteni, a francia főparancsnokot pedig kérdőre vonni egyre tűrhetetlenebbé váló tolakodásáért. De a küldetés oly végtelen sok fáradsággal és veszedelemmel volt összekötve, hogy nem akadt

ember, a ki vállalkozott volna rá. Ekkor Virginia állam kormányzója az alig 21 éves Washingtonhoz fordult; s ő habozás nélkül magára vállalta a küldetést. Útja ez alkalommal is az Alleghany-hegységen vezetett keresztül. Az indulás ideje december hava, az út hossza 560 angol mértföld volt. Washington hét emberből álló kísérettel indult útnak, s a vakmerő kis csapat tizennégy nap lejártaival a civilizáció végső határához jutott. A hegyek itt rengeteg erdőséggel voltak borítva, melyben utaknak még csak nyomuk sem volt, s hol a fehér áldozatokra leskelődő vérszomjas indiánokon kívül emberi lény nem volt található. A völgyek el voltak öntve vízzel, s a hömpölygő ár jégtorlaszokat hurczolt magával, melyek minden perczben összezuzással fenyegették utasaink rögtönözve készült dereglyéit, valahányszor ezeknek használatára szorultak. Lovaik teljesen tönkrementek.

Midőn tehát Washington megbízatásának eleget tett, az első 180 angol mértföldet visszafelé folytonos életveszedelem közt csónakon tette meg kíséretével együtt. Aztán pedig látva, hogy a lovak teljesen képtelenek a teherhordásra, azokat kísérőinek nagyrészével hátrahagyta, ő maga pedig vállára véve puskáját s hátára egy élelmiszerekkel és irományokkal telt bőrtáskát, egyetlen társsal, Mr. Gist-tel gyalog indult hazafelé, hogy megbízóinak utazása eredményéről mielőbb jelentést tehessen. A szenvedések, melyek a hosszú úton kettőjüket érték, leirhatatlanok. Éjszakát éjszaka után a szabad ég alatt töltöttek, a nélkül, hogy a kegyetlen hidegben tüzet rakhattak volna, nehogy az az indiánokat nyomukba vezesse. Egy ízben hajótörést szenvedtek a jégtorlaszok közt, s Isten csodája, hogy élve kerültek a partra, hol fagyos ruháikban kellett folytatniok utjokat. Más alkalommal indián megtámadás ellen kellett védekezniök s ezer ily viszontagság közt értek végre nagy nehezen haza.

Washington soká küzdött a sok szenvedésből származott bajok ellen, melyek őt végre is a betegágyhoz lánczolták, hol hónapokon át sínylődött. Midőn Braddock tábornok döntő ütközetre készült a francziák ellen, ő még mindig igen gyenge állapotban volt. Ekkor földött szekéren vitette magát a hadsereg után, hogy a csatában részt vehessen; s daczára, hogy a tábornok e csatát az ő tanácsa, lebeszélése ellenére vívta, oly hőiesen viselte magát, hogy két lovat lelőttek alatta és köpenyét át meg átluggatták a golyók.

A tábornok a csatát elvesztette, maga pedig halálos sebet kapott. Mikor haldoklott, magához hivatta Washington-t, hogy kifejezhesse előtte azon való bánatát, hogy bölcs tanácsát nem követte. Aztán becsülése jeléül neki ajándékozta emlékül kedvencz lovát és gondviselésébe ajánlotta Bishop nevű hű szolgáját. Washington mindkettőt magához vette és Bishopot csak a halál volt képes új gazdájától többé elválasztani.

WASHINGTON FÉRFIKORA.

Három viharos év vonúlt el Amerika felett, mióta utolszor láttuk dicső fiát, az ifjú Washington-t. Az idők azóta kissé lecsendesedtek és már most ráérünk gyönyörködni a szép tájékban, melyen át kell haladnunk, ha vele újból találkozni óhajtunk.

Kies dombok a hatalmas Potomac mentében, melynek habjain vígan játszadozik a napsugár, mintha örülne, hogy már most csupán ennek árjára kell aranyos fényét vetni, nem pedig ezernyi haldokló hősnek patakozó vérére; árnyas erdő, melynek óriási fáira irigy karokkal kapaszkodik fel a gazdag repkény, lombról-lombra, fáról-fára szökve át, mignem természetes lugasokat alkot a fáradt vándor számára, ki ott lágy moha-szőnyegre heveredve gyönyörködhetik a fülemüle és sokszavú rigó édes dalában. Majd ismét gondosan ápolt tágas angolkert, melynek izléssel csoportosított gazdag növényzete nemcsak ügyes, de szerető kezek gondozására vall. Kissé tovább egy kis magaslaton egyszerű külsejű, de tágas úri lak, melynek környéke úgy, mint belberendezése jólétre és bőségre mutat.

Itt megakad tekintetünk; mert a verandán, melyet az oszlopai körül fonódó futó rózsza illata áraszt el, egy kerti karosszékből huszonhat éves deli termetű férfi alakját pillantjuk meg, kinek nemes vonásai nem ismeretlenek előttünk. Térdén kicsiny könyvecske nyugszik, melynek lapjaira jegyzeteket csinál. Naplója ez, melyben egy életen át úgyszólván egy lap nem marad üresen. E naplóba már másszor is volt alkalmunk bele pillantani, a midőn az valódi kis hadi krónika volt. Most azonban, habár szerzőjét fél füllel ezredesnek hallottuk címezni, a lapocskák, melyeket írás közben meg-megforgat, egészen más természetű jegyzeteket mutatnak fel. Most egy családi vagy társas ebéd, majd egy vadászat, majd ismét valamely beteg rabszolgának állapota, a termés minősége, egy-egy csikó vagy borjú születése, esetleg valamely gyűlésen előfordult vitás kérdés, s egyéb efféle kisebb-nagyobb fontosságú dolgok vannak benne. Mindezek arra mutatnak, hogy írójuk, ki akkor, mikor a haza és emberiség érdekei a harctérre hívták, hős katona volt, most a béke áldásai közepette szerető családfő, hű és áldozatkész barát, vendégszerető háziúr, igazi gazda és lelkiismeretes, tevékeny honpolgár.

Vele szemben a verandán viruló szépségű, elegáns öltözetű hölgy ül, kezében hímzéssel, ki hol munkájába merül, hol ismét leteszi azt és gyönyörrel telies mosolylyal tekint fel, midőn két szép gyermek - egy nyolcz éves fiú és hat éves leány - fogócskát játszva, könnyed léptekkel és vidám hahotával rebbennek el szeme előtt.

Szükséges-e mondanunk, hogy a boldog otthon, melyet leírtunk, Mount Vernon, s a kis családi kör, melynek szentélyébe az imént behatoltunk, a Washingtoné?

A viszályok, melyek őt a köztéren folytonos tevékenységre hívták fel, egyelőre lecsillapodtak. Washington visszavonult a katonaságtól, nőül vett egy *Martha Custis* nevű szép és gazdag özvegy asszonyt és letelepedett szeretett otthonában, hol a sors ezúttal tizenöt boldog évet engedett élveznie.

Washington e békés éveiről aránylag keveset szól a krónika. Még legterjedelmesebb életrajzában, a Washington Irving nagy érdekű „Mémor”-jaiban is, csak futólagosan tárgyalják ezeket, míg nyilvános működésének története kötetekre terjed. De saját iratai, u. m. naplója, levelei stb. elég világot vetnek úgy szokásaira, mint hajlamaira s az őt vezérlő életelvekre, hogy a házában folytatott életmódról és saját minden téren nyilvánuló lelki nagyságáról tiszta fogalmat nyerhessünk. Ezeket az iratokat mindazok közül, kik életleírásával foglalkoztak, talán Kirkland tanulmányozta legtüzetesebben; s az ő tollából kikerült vaskos kötetben szám-talan érdekesnél érdekesebb idézettel találkozunk azokból. Bár némelyikét itt közölhetnők

olvasóinkkal; de ezt helyszüke miatt tennünk lehetetlen. Szorítkoznunk kell tehát általános benyomásokra, melyek legalább némileg szintén megfelelnek célunknak.

Washington igen boldog volt házasságában. Neje szép külsejű előkelő nő volt, ki azonfelül, hogy férjét mindenek felett szerette és tisztelte, rendkívüli tapintatánál, tevékenységénél és ügyességénél fogva kiválóan hivatva volt egy nagy ember oldala mellett helyet foglalni és egy oly háztartást, milyen a Washingtoné volt, igazgatni és vezetni. Washington rendkívül vendégszerető ember volt s Mount Vernon, úgyszólván, sohasem volt szálló vendégek nélkül. Ezeken kívül csaknem minden étkezésnél, híva vagy hivatlanul, nagyobb társaság vett részt, melynek tagjai csaknem kivétel nélkül az ország legelőkelőbb köreiből valók voltak. Ekkor az asztalt illőleg ellátni, a vendégeknek hajlamaik szerint időtöltéseket szerezni, s mindannyi iránt egyenlő figyelmet tanúsítani, nem kis feladat volt. De e feladatnak Mrs. Washington nehéz házi gondjai daczára mindenkor kitűnően megfelelt. És a mint itt, épp úgy előmozdította férje céljait minden téren.

Gyermekei Washingtonnak sohasem voltak; de nemes szíve és tevékeny lelke talált tárgyat szeretetének és gondoskodásának neje első férjétől származó két gyermekében, kikhez a legnagyobb bensőséggel ragaszkodott. E gyermekek felett rögtön megházasodása után magára vállalta a törvényes gondnokságot. Nevelésükről és legapróbb szükségleteikről atyailag gondoskodott; s a nagy vagyont, melynek birtokában voltak, lelkiismeretesen s a lehető legelőnyösebben kezelte, évenként pontosan beszámolva arról az árvaszéknek. A legnagyobb bizonyosság valódi atyai gondoskodása mellett a határtalan hála, szeretet és tisztelet, melyet a gyermekek és később ezek egyikének gyermekei iránta éreztek. Saját nyilatkozataikból tudjuk, hogy nem léteztek reá nézve oly körülmények, melyek közt az ő jólétükről megfeledkezett, vagy érdekeiket elhanyagolta volna, még akkor sem, midőn a közügyek terhe legsúlyosabban nehezedett vállaira.

Washington nem csupán mostoha gyermekeivel szemben, de minden téren jellemezte ama, kizárólag nagy lelkeknél feltalálható tulajdonság, hogy a mint nem volt reá nézve oly nagy és nehéz feladat, melyre készségesen ne vállalkozott volna, ha erre a hazafiúi vagy erkölcsi kötelesség szózata hívta, - úgy nem volt oly parányiság, melyre méltóságán alólinak tartotta volna figyelmét és idejét fordítani, ha szerinte éppen ebben rejlett a pillanat feladata.

Akkor az amerikai gyarmatokban még igen nagy volt a hiány számos oly árucikkben, mely egy fényes háztartással bíró gazdag családnak mindennapi szükségleteihez tartozik. Angliából kellett tehát a hiányokat pótolni. Midőn Washington az e célra szolgáló megrendeléseket kiállította, valóban bámulatos a türelem és gyöngéd figyelem, melylyel a családja minden egyes tagjának szánt tárgyakat, annak óhajtása szerint körülírta; a toilette-cikkeken kívül kiterjeszkedve még a gyermekeknek szánt játékszerekre és csemegékre is. Birtokán minden egyes növénynyel és állattal úgyszólván személyes barátságban állt. Az előbbieknél átültetésénél, nyesésénél stb. mindig jelen volt és mindannyinak kellő gondozásáról és ápolásáról gondoskodott. Gazdasági eszközeinek számát és minőségét pontosan ismerte, és egyiknek másiknak szerkezetén maga javíttatott. Rabszolgáitól szigorúan megkövetelte kötelességeik pontos teljesítését, mert hanyagságot sem magánál, sem másnál nem tűrt. De nem restelte magukviselését figyelemmel kísérni, megdicsérve és kitüntetve azokat közülök, kik szorgalmuk, vagy egyéb jó tulajdonságaiknál fogva társaikat fölülmúlták. Lehető kényelmükről és egészségük fenntartásáról úgy, mint betegségben gyógyíttatásukról, és ápoltatásukról lelkiismeretesen gondoskodott; és kivéve egyetlen - még ifjú körében történt - esetet, rabszolgáit soha vásárra nem bocsátotta, sem azoknak számát vásárlás útján nem szaporította. Hogy ő, ki vérét és életét a szabadság érdekében mindenkor pillanatnyi habozás nélkül kockáztatta, egyáltalán rabszolga-tulajdonos volt, ebben sokan ellentmondást látnak. De habár ő a rabszolgatartásba beleszületett és nevelkedett, ennek a szerencsétlen és embertelen intézménynek

barátja soha nem volt; sőt eltörlését egész lelkéből óhajtotta és ennek kívánatos voltát az ország szempontjából is minden alkalommal hangoztatta. De a viszonyok hazájában akkoron sokkal bonyolódottabbak voltak, hogysen a rabszolgák felszabadításának végtelenül kényes ügyét, tetteleg előmozdíthatta volna.

Washingtonra abban az időben még óriási feladatok vártak. Ama tizenöt év folyama alatt, melyet ő, mint magánember, Mount Vernonban töltött, a külső viszálykodások Anglia és a gyarmatok közt szüneteltek ugyan, de az előbbinek az utóbbi iránt folyton növekedő méltatlanságai és sérelmei oly folytonos forrongást idéztek elő, hogy egy közeli vihar kitörése világosan elkerülhetetlen volt. És pedig oly viharé, mely annál nagyobb lesz, minél tovább tartották féken azok az erők, melyek azt előidézendők voltak. Végre elérkezett a válságos perc; s a gyarmatok lakói élet-halál harczra keltek az őket elnyomni akaró anyaország és az ezzel szövetszerezett vérszomjas indiánok ellen. Most hadvezérre volt szükség, ki egyaránt bátor, bölcs, akaraterős és áldozatkész legyen. Az egész ország szeme egyértelműleg Washingtonra esett s ő pillanatnyi habozás nélkül magára vállalta a főparancsnokságot. Csodálatraméltó hadvezéri műveleteit és hős tetteit mi e helyen nem vagyunk hivatva fölemlíteni. Elég tudnunk, hogy ő a hadsereget ezernyi nehézség mellett diadalra vezette és hazáját megalkotta. De a hosszú kínos hadjárat alatt oly gyakran kifejtett lelki nagyságában gyönyörködnünk nekünk is szabad. Említsünk fel tehát csupán egy-két esetet, mely következtetnünk enged egész magatartására e nehéz körülmények közt.

Washington nejét még a háború kitörése előtt az a súlyos csapás érte, hogy egyetlen leányát élte virágában elvesztette. Fia megházasodott és elhagyta Mount Vernont; úgy, hogy midőn Washington a sereg élére állott, neje egyedül maradt otthon rabszolgáival. A bátor lelkű nőt ez nem hozta zavarba, sőt a sok gondban és teendőben, mely ezáltal reá háramlott, keresett menedéket szomorú gondolatai és emlékei elől. De elérkezett egy idő, mikor Washington arról értesítették, hogy otthona és neje szabadsága veszedelemben forog. Rögtön intézkedéseket tett, hogy neje őt a főhadiszállására kövesse. Midőn ez tényleg megtörtént, Washington birtoka kezelését és összes ügyei vezetését egy Lund Washington nevű névrokonára bízta, kinek egy hosszú levélben fejezte ki óhajtásait a távollétében teendők iránt. E levélben súlyos gondjai közepette ekként gondoskodik a távolból a környék szegényeiről:

„Házamnál a szegények irányában ne hiányozzék a vendégszeretet. Éhen senki se távozzék onnan. Ha valamely szegénynek kukoriczára van szüksége, lássa el őt azzal, a mig nem látja, hogy a henyélésre teszi hajlandóvá. És nem lesz ellenemre, ha jövedelmemből évenként 40-50 font sterling erejéig készpénzt is oszt ki ott, hol azzal valódi jótéményt vél gyakorolni. Azzal, hogy ellenemre nem lesz, azt akarom mondani: óhajtom, hogy tegye. Minden egyéb tekintetben a legnagyobb gazdálkodásra intem önt, mert úgy hiszem, lesz arról tudomása, hogy én itt egy fillért sem kapok, személyes költségeim fedezésén kívül. Tehát otthon kell gazdálkodnom.”

És milyenek voltak azok a „személyes költségek”, melyekről ő pontos számadást vezetett! Főparancsnoki fizetése mindenkor a lehető legcsekélyebb. Számos esetben, midőn katonái leírhatatlan szenvedéseik és nélkülözéseik miatt csaknem készek voltak a további küzdelemmel felhagyni, a fővezér sült almát, vagy tejet és kenyeret ebédelt, hogy ekként nemcsak lelkesítő, biztató szavaival, de példájával is bátorítsa őket. S bátorításra soha seregnek nagyobb szüksége nem volt, mint ennek, mely gyakran éhen-szomjan, ruhátlanul és mezítláb, hol az égető nap hevétől, hol a kegyetlen fagytól gyötörtetve, vívta ki a sikert a szent ügynek, melyért küzdött. Maga a fővezér mély részvéttel panaszoja el emberei szenvedését egy a kongresszushoz intézett jelentésében, melyben többek közt azt mondja, hogy seregének mozgulatait követni lehet a vérnyomok után, melyeket lábuk hátrahagy. De azért kitartók voltak; mert hiszen a hol legtöbbet kellett szenvedni, ott volt mindég látható a fővezér daliás alakja,

kit sem az égető nap, sem a csikorgó fagy, sem a legsűrűbb golyózápor egy pillanatra megrendíteni nem tudott: s ki gyakran egy fa tövébe heveredve, a szabad ég alatt pihente ki egy oly nap fáradalmaival, melyben valódi emberfeletti dolgokat művelt. Végre nyolcz évi kínos küzdelem után övék lett a diadal és az angol sereg Yorktownnál letette a fegyvert. A fővezér az ütközet után jelentést tett a kongresszusnak a győzelemről és az ellenségnek ezt követő fegyverletételéről. Az éjjeli örök a lakosságot éjfél után egy órakor riasztották fel a boldogító hírről, mire annak örömkítőre leírhatatlan volt. Csupán a fővezér tartotta meg nyugodt komolyságát, mert ő még amaz örömittas percekben is érezte, hogy még sok és nehéz teendő van hátra. A győzelem napján, napi parancsában többek közt ez áll:

„Holnap isteni tisztelet tartassék mindannyi ezrednél és csapatnál.”

„A főparancsnok buzgón óhajtja, hogy azok a csapatok, melyek nincsenek épen szolgálatban, kivétel nélkül részt vegyenek azon, komoly magatartással és benső hálával, melyet a Gondviselés következetes, csodás támogatása tőlünk követel.”

De Washingtont hazafiúi örömeiben súlyos családi csapás zavarta meg; mert alig, hogy az angol hadvezér, Lord Cornwallis, a fegyverletételi egyezményt aláírta, egy futár érkezett, ki Washingtont mostoha fia halálos ágyához hívta. Ő rögtön a beteghez sietett, de már csak annak lehetett tanúja, mint ragadja ki a halál a 28 éves erős férfiút kétségbeesett anyja és neje karjai közül. Washingtonnak fájdalomkitörése ez alkalommal szemtanuk állítása szerint valóban szívreható volt. Zokogva borúlt a fiatal ember élettelen testére és esküdött, hogy helyét négy kis árvájánál, halála órájáig híven be fogja tölteni. És úgy is lőn. A gyermekeket adoptálta és azok benne a legszeretőbb és leggondosabb atyát lelték.

E gyászos esemény után visszatért a sereghez, hogy helyét a béke végleges megkötéséig betöltse. Midőn az végre alá lőn írva, búcsút vett katonáitól, érzékeny szavakban emelve ki és köszönve meg buzgó támogatásukat, és hősiek magukviselését. Aztán útnak indult, hogy a kongresszusnak a békeokmányt és egyúttal állásáról való lemondását átnyújtsa, és ezzel visszavonuljon Mount Vernonba, melynek csendes örömei közt óhajtotta élte hátralevő éveit eltölteni.

Washington a nyolcz éven át tartó háború alatt igen sok hálátlansággal és méltatlansággal találkozott honfitársai részéről. Ha a balsors üldözte, és vereség vereség után érte seregét, akkor zúgolódtak ellene és kigúnyolták, a midőn pedig szerencse kísérte küzdelmeit, akkor irigységgel és ármánynyal találkozott, sőt akadt egy áruló, kinek csaknem sikerült egész művét romba dönteni. De most a határtalan imádaton kívül minden érzelem elenyészett iránta; és útja Délnek valódi diadalmenet volt, melyen, mint egy ember, lába elé borúlt a nemzet, melyet szabaddá tett. A kongresszus egy megható jelenetben átvette és elfogadta lemondását s ő ezzel sietett Mount Vernonba, testi, lelki fáradalmaival kipihenendő.

WASHINGTON PÁLYÁJA VÉGÉN.

Meghatottsággal vegyes örömmel barangolta be Washington újra meg újra Mount Vernon rég nem látott berkeit és ligeteit. Elmerengett hol a mult kínos de dicső eseményein, hol a boldog valón, melyet Isten annyi szenvedésen és veszedelmen át végre elérnie engedett. Mikor kitavaszkodott, a fák zöld lombjai zöldebbeknek, a virágok illata, a patak csörgedezése és a madárkák dala édesebbeknek tündek fel előtte, mint valaha. Ekkor újból nagy buzgalommal látott a gazdálkodáshoz. Lóháton járta be birtokait, hogy az azokon folyó munkálatokat megtekintse és parancsait személyesen kioszsza. Vendégszerető házáat is újból megnyitotta a folyton odaözönlő vendégsereg számára. Habár minden napnak egy részét magányosan szerette eltölteni, annak többi órájában nagy gyönyörűséget talált a jó kedvű társalgásban, a társas vadászatokban és kirándulásokban.

Washington az olyanok közt, kik őt épen nem vagy csak felületesen ismerték általában a ridegség és megközelíthetlenség hírében állott. Hat láb, három hüvelyk magas termete, mely halála órájáig egyenes volt, mint a nádszál, nemes arcza, melyen a magasratörő lélek önérzete és nyugalma ült, és finom, de a körülmények folytán kissé tartózkodó magatartása, melyhez járult még öltözkéneke csinosága és eleganciája, és a személyéhez fűződő dicső mult, - oly impozáns egészet alkottak, mely a köznapi emberek tömegét önkénytelenül távoltartotta tőle.

Pedig melegebb szív soha emberi kebelben nem lakott. Bizonyítják ezt a már elősoroltakon kívül, a rengeteg levelezés, melyet abban az időszakban folytatott, melyről épen most szólnunk, és a kiszámíthatatlan sok szolgálat melyet másoknak - gyakran a legidegenebb embereknek - tett. Erre vonatkozólag szószerint idézzük Kirkland életrajzából a következőket:

„Midőn Washington terjedelmes levelezésében olvasgatunk, lehetetlen nem bámulnunk, mily gyakran szólították őt fel mások arra, hogy dolgaikban eljárjon. Régi ellenségének, Lee tábornoknak nőtestvére, felszólítja őt, hogy szerezze meg neki bátyja végrendeletének másolatát. A levél, melynek kíséretében a kívánt okmányt megküldi, barátságos és udvarias. Dr. Mesmer ír neki kedves theoriájáról, a magnetizmusról - és erre egy igen illedelmes levélben nyer választ; az orosz czárnő felkéri őt, hogy gyűjtsön számára indián szavakat egy világszótárhoz, mely védnöksége alatt készül - s ő rögtön hozzálátott e kívánság teljesítéséhez; Huntington grófnő, ki mint Washington-leány, vele rokonságot vallott, hozzáfordúl, hogy őt az indiánoknak a keresztény hitre leendő térítésére irányuló törekvéseiben támogassa, s erre nézve terjedelmes levelezést folytat vele; Carter ezredesnek egy vadászkutya kell Európából és ennek megszerzésére Washingtont kéri fel; stb., stb.”

E néhány példából láthatjuk, hogy semmi fáradság nem volt neki sok, ha azzal valakinek barátságot tehetett, vagy valamely téren jótéteményt gyakorolhatott.

A mint már említettük, a világ őt megközelíthetetlennek tartotta. De azért ő, ki oly folytonos érintkezésben élt az emberekkel, gyakran kegyetlen sértéseknek volt kitéve. Ily esetben, ha a megbánásnak legcsekélyebb jelét észrevette, rögtön kész volt az enyhítő körülményeket számbavenni és a sérelmet teljes szívéből megbocsátani.

Egy alkalommal, midőn New-Yorkban tartózkodott, egy meggondolatlan fiatal ember, ki saját bátorságával kérkedni akart, társaival fogadott, hogy ő Washingtonnak szemébe mer köpni. Midőn Washington aznap, egy színelőadás után, páholyából távozni akart, a fiatal ember utját állta és arczúl köpte őt. Első pillanatra a harag pírja borította el arczát és jobbjá önkéntelenül kardja markolata után kapott. A következő perczben azonban visszanyerte nyugalma és elővéve zsebkendőjét, e szavakkal törölte meg arczát: „Ha az ön vérét oly könnyen letörülhetném

lelkiismeretéről, mint nyálát arczomról, rögtön halva rogyna lábamhoz. Távozzék előlem!” A megszegyenült ifjú távozott, de előbb lábához borúlt, és könnyek közt kért bocsánatot.

E jelenet bizonyára nem tartozott az ifju kellemes emlékei közé.

Washingtont cincinnatusi visszavonúltságában nemcsak magánügyek elintézése végett zavarták ki nyugalmaiból. Nem volt nap, hogy az ország legbölcsebbjei és leghatalmasabbjai, személyesen, vagy levélben, hozzá ne fordultak volna tanácsért valamely közügyekre vonatkozó nehéz kérdés megoldása tárgyában; mert a helyzet az angol uralom alól felszabadított 13 államban mindennap bonyolódottabbá lőn és attól lehetett tartani, hogy az oly keservesen kivívott békét rövid időn belviszályok fogják megzavarni. A szükség, az ország számára valamely czélszerű kormányformát megállapítani és annak mielőbb tekintélyt szerezni, napról napra égetőbb lőn.

Ezt végre nemcsak Washington, hanem a kongresszus is átlátta és egy bizottságot küldött ki, melynek feladata volt az új ország számára alkotmányt készíteni. E bizottság Washingtont választotta elnökéül, ki igen sok gondolkodás és előtanulmány után újból búcsút vett szeretett otthonjától és Philadelphiába utazott, hogy a bizottság ott tartandó ülésein részt vegyen. Fáradozásaik eredményéről szükségtelen szólnunk. Ott tündöklék az ama boldog hazában, melynek felvirágzása és óriási haladása légfényesebb bizonyítékai alkotmánya dicső voltak.

A kormányforma, mely mellett megállapodtak, tudvalevőleg a köztársaság volt; és miután azt a kongresszus és az állam többsége elfogadta, az első elnök megválasztására került a sor.

A nemzet óhajta ismét a Washington személyébe összpontosult. Alig hogy visszatért Mount Vernonbe, már ismét útnak kellett indulnia, hogy a közóhajtnak megfelelőleg, az elnöki széket elfoglalja. A nemzet szeretetének és hálájának nyilatkozatai ezuttal ismét határtalanok voltak. A nép mindenfelé diadalkapukat emelt útjában s lába elé virágokat szórt, egyuttal áldásaival halmozva őt el. Így érkezett végre New-Yorkba, az akkori fővárosba. Meghatóbb ünnep, mint midőn az egykori hadvezér, az általa felszabadított nemzet közóhajára, egy erkélyen, Isten szabad ege alatt, a nép ezrei előtt hűséget esküdött a hazának, melyet alkotott, nem képzelhető; és oly mérvű volt a nép üdvkiáltása, midőn az eskü elhangzott, hogy ő a meghatottság könnyeivel szemében vonult vissza a nép szeme elől. Hogy mint felelt meg újabb feladatának, mindnyájan tudjuk.

Midőn négy év letelte után bekövetkezett a második elnökválasztás ideje, erős szabadkozása daczára újból őt választotta meg a nemzet. Így történt ez harmadszor is, de akkor már semmi áron nem fogadta el az elnökséget, nem csak azért, mert lelke már kimondhatatlanul vágódott az azzal járó zajos, izgalmas életből vissza saját hajléka édes nyugalmaiba, hanem mert félt, hogy ha ő példát ad arra, hogy valaki az alkotmányban kitűzött négy évnél sokkal tovább maradjon az elnöki székben, ez idővel visszaélésekre adhatna alkalmat és veszedelmessé válhatnék az országra nézve. Ezuttal tehát bízva benne, hogy hazája jövője immár sikeresen meg van alapítva, örökre lemondott a közszolgálatról és visszatért Mount Vernonba.

Azt mondják róla, hogy midőn ezután hazaérkezett, öröme csaknem gyermekes volt; úgy, hogy még késő este is le s fel járt a háza elején végigvonuló hosszú erkélyen, nem tudva megválni a kedves kilátástól, mely ott szeme elé tárult.

Most már csendesebb életet folytatott, mint azelőtt, érezvén, hogy mindennek felett nyugalomra van szüksége. Nappal gazdaságával foglalkozott, esténként pedig felolvasott nejeének, ki őt a pamlag sarkában kötéssel kezében hallgatta. S e nyugalomban boldognak érezte magát.

De a boldogság nem tartott soká, mert alig, hogy abba teljesen beletalálta magát, alig egy-két napig tartó betegség véget vetett tettgazdag életének, hatvannyolczadik évében.

A nemzet gyásza annál nagyobb volt, hogy bálványát a halál teljes erejében szólította el tőle, midőn a hanyatlásnak még legkisebb nyoma sem mutatkozott rajta. De nem ez volt-e a legméltóbb mód, melyen egy ily dicső lény befejezhette földi pályafutását? - nem mint egy mulandó meteor, mely egy pillanatra elkápráztatja a nézőt, aztán szemeláttára semmivé lesz, hanem mint egy elsőrendű csillag, mely teljes fényében nyugszik le, de melynek tündöklő sugarait nemzedék nemzedék után látni fogja ezredévek múlva is.

*

Megvoltak minden nemzetnek a maga nagyjai! Voltak nagy, de többnyire önző hadvezérek, kik dicsőséget árasztottak ugyan nemzetük nevére, de kik nem az emberiség javára, hanem saját nagyravágyásuk kielégítésére rántottak kardot. Voltak lángeszűk, kik népük számára bölcs törvényeket alkottak és jeles államférfiak, kik azt helyesen kormányozni tudták. De Washingtonja, ki azonfelül, hogy benne egyesült a hadvezér, az államférfiu és a bölcs, még az emberi kebel legszebb erényeinek is eszményképe volt és kinek mindezekhez nemes törekvéseit szerencse is kísérte és siker koronázta, csak Amerikának volt.

Boldog Amerika!